

УДК 378.1

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2024-1-12>**Каранфілова Олена Володимирівна**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, політології, психології та права
Одеської державної академії будівництва та архітектури
вул. Дідріхсона, 4, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-5823-7006

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ ЯК ПРОВІДНИЙ ВЕКТОР СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Актуальність даної статті полягає у тому, що європейська інтеграція є свідомим вибором українського суспільства. Тому сьогодні актуальним є питання про проблеми та перспективи європейської інтеграції вітчизняної освіти. У статті розглядається стан процесу інтеграції сучасної вітчизняної освітньої системи в європейський простір та визначається роль європейських студій для створення та розповсюдження єдиних стандартів освіти, обговорюються деякі з найбільш актуальних проблем, з якими стикаються дослідники освітньої політики України.

Мета дослідження – визначити основні проблеми, пов'язані з розвитком європейських студій в освітньому секторі та визначити пріоритетні напрямки для просування української освіти в європейський простір.

Для реалізації поставленої мети було використано такі **методи** як метод критичного аналізу наукової літератури з даної проблематики, спостереження, індуктивний метод і метод системного аналізу.

Результати дослідження. У глобалізованому світі вітчизняні навчальні заклади сьогодні мають підвищувати освітні досягнення, зберігати свою ідентичність та культурні цінності та традиції. Вивчення зарубіжного досвіду розвитку освітніх напрямків має стати міцною основою для подальшого процесу реформування освіти, підвищення її якості, підвищення привабливості та конкурентоспроможності на міжнародній арені. Саме Європейські студії – це міждисциплінарна наука, яка досліджує різні аспекти європейської історії, політики, культури, економіки та суспільства.

Серед поточних проблем, які існують у сучасній європейській освіті, можна виділити наступні: недостатня інтеграція з іншими дисциплінами, відсутність єдиних стандартів, виклики міжкультурної комунікації та зростаюча проблема європейської ідентичності.

Вивчаючи специфіку сучасного освітнього простору, можна зробити висновок, що об'єктивний процес розвитку інформаційного суспільства базується на розвитку особистісного потенціалу людини. Тому основною тенденцією розвитку освітніх систем кінця ХХІ століття стала переорієнтація навчального процесу на формування розвиненої особистості, створення максимально сприятливих умов для розкриття всіх потенційних здібностей особистості та формування потенціалу самостійної життєдіяльності в усіх соціальних сферах.

Необхідною умовою успішності модернізаційних процесів в Україні є, насамперед, інтеграція в європейський соціокультурний, науковий та освітній простір. Сьогодні доводиться констатувати, що прогрес України на цьому шляху є слабким, тому необхідно оновити основні концепції розвитку освітньої та інформаційної сфери, прискорити вирішення нагальних питань у системі освіти, зокрема, недостатнього зближення наукової та вищої освіти, невідповідність існуючої мережі вищих навчальних закладів європейським вимогам.

Ключові слова: європейські студії, освітня система, європейська політика.

Вступ. Вступ України на шлях інноваційного розвитку економіки зумовив модернізацію всіх галузей, в тому числі й освітньої сфери. Заклади освіти, які впроваджують у свою діяльність інноваційні розробки, активно використовують досягнення науки є рушійною силою для просування інноваційного розвитку та необхідних сутнісних перетворень у системі освіти.

Поширення інноваційних технологій в освітній галузі стало об'єктивною закономірністю, зумовленою новою філософією освіти. Інновації варто розглядати як ефективні та результа-

тивні нововведення у змісті, методах, засобах і формах навчання та виховання особистості, в управлінні системою освіти, в організації освітнього процесу, у структурі закладів освіти.

Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів.

Разом з тим, малодослідженими залишаються питання, пов'язані з вивченням впливу сучасних військових дій, соціально-економічних, міжкультурних і екологічних проблем в освітньому процесі. Ці та інші теми педагогічних досліджень окреслюють нові пріоритети в галузі освіти, що передбачають розробку українського загальнонаціонального проєкту майбутнього.

Водночас, варто звернути увагу на те, що всі інноваційні освітні проєкти та експерименти всеукраїнського рівня завжди є відповідями на виклики сучасного часу та ситуацій. Так, особливої актуальності набули питання національно-патріотичного виховання дітей та молоді, особливо в часи розгортання російсько-української війни, у зв'язку з чим стали пріоритетними проблеми формування національно свідомої особистості, збереження української ідентичності, формування ціннісних орієнтацій особистості, виховання громадянина-патріота України.

У глобалізаційному світі вітчизняні заклади освіти сьогодні мають примножити свої освітні здобутки, зберегти самобутність та культурні цінності, традиції. Дослідження зарубіжного досвіду розвитку трендів освіти має стати міцним підґрунтям для подальшого процесу реформування освіти, підвищення її якості, посилення її привабливості та конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Мета дослідження – визначити основні проблеми, пов'язані з розвитком європейських студій в освітньому секторі та визначити пріоритетні напрямки для просування української освіти в європейський простір.

Результати дослідження. Модернізація системи освіти в Україні за умов сучасних глобалізаційних процесів спрямовується на розвиток фундаментальної науки, українських і світових культурних цінностей, орієнтації на ідеали демократії і гуманізму, які необхідні для існування та розвитку громадянського суспільства.

Курс на європейську інтеграцію є свідомим вибором українського суспільства. Тому сьогодні актуальним є питання про проблеми та перспективи європейської інтеграції вітчизняної освіти. На цю проблему звертали свої наукові погляди багато чисельні науковці. Зокрема окремі її аспекти знайшли своє відображення в працях таких вчених як: А. Багатеренко, Є. Головаха, І. Дахно, О. Кіндратець, О. Ковальова, А. Магазова, Н. Осадча, Ю. Палагнюк, та інші. Однак деякі питання потребують особливої уваги та подальшого дослідження.

Європейські студії – це інтердисциплінарна наука, яка досліджує різні аспекти історії, політики, культури, економіки та суспільства Європи. Серед актуальних проблем, які існують у сучасній освіті з європейських студій, можна виділити наступні: Недостатня інтеграція з іншими дисциплінами, відсутність уніфікованих стандартів, виклики міжкультурної комунікації, загострення проблеми європейської ідентичності. Європейські студії являють собою дисципліну, яка вивчає різні аспекти Європейського соціально-економічного та політичного життя. Європейські студії є галуззю, яка має суттєве міжнародне значення. Тому важливо, щоб студенти, дослідники та викладачі мали можливість співпрацювати та обмінюватися знаннями та досвідом з іншими країнами. Європейські студії охоплюють багато різних галузей знань, таких як історія, політика, культура та економіка. Тому важливо розвивати інтердисциплінарний підхід до вивчення європейських студій, щоб зрозуміти їх вплив на різні аспекти життя. Інтердисциплінарний підхід до вивчення європейських студій передбачає поєднання різних наукових дисциплін та підходів для отримання комплексного розуміння європейських процесів і явищ. Такий підхід дозволяє розглядати європейські студії як складну

мережу інтеракцій між культурою, історією, політикою, економікою та іншими аспектами життя європейських народів. Він також може використовувати методи та підходи з різних наукових галузей, такі як квалітативні та кількісні методи дослідження, аналіз текстів, мультидисциплінарні дослідження та інші. Такий підхід дає змогу розглядати європейські студії як комплексну наукову галузь, яка дозволяє розуміти не тільки політичні та економічні процеси в Європі, але й культурні, історичні та соціальні взаємозв'язки між різними країнами та регіонами Європи. Інтердисциплінарний підхід до вивчення європейських студій є дуже важливим, оскільки він дозволяє краще розуміти різноманітні процеси, які відбуваються в Європі, та забезпечує комплексний підхід до вивчення

Вчені зазначають, що в умовах постійної диференціації знань про людину, особливо актуальною є проблема інтеграції знань в європейський простір у рамках концепції виховання та освіти. Величезну роль у цій інтеграції може відіграти освіта. На думку дослідників, у сучасній освіті не тільки формовані актуальні цілі виховання та сформульована проблема взаємозв'язку цінностей освіти та цінностей культури, а й заданий новий образ людини, який виявляється найбільш адекватним для реалій нового часу.

Основним завданням України було (та й є на даний час) інтеграція в європейський освітній простір та входження до європейського цивілізаційного виміру. До стратегічних інтересів вітчизняної освіти в Європі належать необхідність суттєвої модернізації освіти, можливість оволодіння наукомісткими технологіями, впровадження сучасних інновацій. Для України рух у напрямі європейської інтеграції – це питання ефективності її включення в існуючу систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній і політичній системі. Активізація євроінтеграційних процесів означає також більш інтенсивне включення системи освіти в міжнародну співпрацю. Пріоритет політиці та практиці в сучасній освіті базується на поширенні загальної європейської культури в освіті [1].

Аналіз сучасного стану організації освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти та навчальних досягнень студентів, дозволив зробити висновок про те, що традиційне навчання у вишах, з його традиційними формами, методами, засобами, змістом, цілями, завданнями навчання недостатньо сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців європейського рівня.

Це потребує внесення змін до навчально-методичних комплексів дисциплін циклу професійно орієнтованої підготовки, оновлення їхніх програм тематикою, яка розкриває поняття «інтерактивні технології навчання», «інтерактивні технології кооперативного навчання», «інтерактивні технології колективно-групового навчання», «інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань» тощо.

Проте залишається багато викликів і проблем, пов'язаних із інтеграцією українського освітнього простору в європейський. Сучасні зовнішні орієнтири освіти безперечно мають євроінтеграційний вектор, що супроводжується низкою реформ в освітньому середовищі, оскільки процес євроінтеграції передбачає відповідність держави-кандидата європейським стандартам. Сучасна європейська освітня система передбачає формування демократичної культури суспільства, політико-правових і соціально економічних знань. Адже Україні вкрай потрібні активні громадяни, які прагнуть набути знань та практичних умінь в сфері європейської інтеграції: від теоретичних основ функціонування Європейського Союзу до практичних – ознайомлення з європейськими школами, грантами тощо щодо професійного саморозвитку особистості, уміння адаптуватись до життя і навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації і захисту своїх прав. Одним із завдань сучасної освіти є формування у студентів навичок вміти прогнозувати наслідки процесів, що відбуваються у політичній сфері європейського союзу, визначати актуальні проблеми розвитку політичної сфери європейського суспільства на сучасному етапі, мати уявлення про процеси сучасного міжнародного політичного життя, політики Європейського Союзу та місце в ній України [3].

Важливими імпульсами розробки концепції сучасної освітньої системи стали масові громадські рухи за гуманізацію освіти, за альтернативні школи тощо. Автор «діалогічної філосо-

фії», видатний європейський філософ М. Бубер застосував принципи своєї концепції до процесу освіти. На противагу колишнім концепціям освіти, які наголошували на ізольованому існуванні «Я» і на його самосвідомості, М. Бубер трактує освіту, як зустріч «Я» і «ТИ», як взаємне ставлення між людьми, засноване толерантності та взаємоповазі. Застосування стратегій та принципів філософії діалогізму у вирішенні освітніх проблем на сьогоднішній день найбільш продуктивне та підтверджується дослідженнями провідних вітчизняних та європейських учених. Причому філософія діалогу у разі виступає методологічною базою вибудовування оптимальної моделі освітнього процесу.

Висновки. Досліджуючи специфіку сучасного освітнього простору можна прийти до висновку, що об'єктивним процесом розвитку інформаційного суспільства в основу його процвітання закладено розвиток особистісного потенціалу людини. Тому головною тенденцією розвитку освітніх систем кінця ХХ ст. стала переорієнтація навчально-виховного процесу на формування розвиненої особистості, створення максимально сприятливих умов для розкриття всіх потенційних здібностей індивіда та формування потенції самостійної життєвої активності у всіх соціальних сферах.

Стратегічно важливим завданням сучасної української освіти, слід назвати створення необхідної теоретичної основи та умов для реалізації інноваційних проектів та принципів, які з одного боку наближатимуть нашу систему освіти до європейських стандартів, а з іншого – враховуватимуть корисний національний досвід та збережуть ту особливу специфіку, яка властива українській освіті у різних вимірах – від дидактики до організації [5].

Слід зазначити, що розвиток креативності на сучасному етапі є однією із основоположних принципів європейської освіти. Безумовно, передумовою та ґрунтом для впровадження даного принципу у систему освіти є творчий потенціал учнів, творчі здібності, яких мають бути експліковані у навчальному процесі. Так, організація навчально-виховного процесу опосередковує креативну систему освіти. Креативність є вищим рівнем інтелектуальної активності, мислення, дефініцією яких може бути сукупність розумових та особистісних здібностей (якостей), що впливають на становлення та прояв творчості. А саме це є вкрай важливим пріоритетом європейської освіти взагалі. Ймовірно, комплексний розвиток творчих здібностей в освітньому процесі може бути забезпечено за допомогою актуалізації та приведення їх у взаємодію на основі єдиного сполучного діяльнісного стрижня – спеціально організованої творчої діяльності, спрямованої на інтеграцію набутих умінь та навичок [4].

Підсумуємо. Освіта є найважливішим напрямом державної політики України, оскільки саме на неї покладено завдання з формування та розвитку людського потенціалу країни, примноження інтелектуального ресурсу нації, створення умов для духовного самоствердження особистості. Провідна роль освітньої складової у системі кадрової політики держави визначається тим, що вона є ключовим чинником суспільного прогресу, засобом формування знань і вмінь, котрі мають попит на світовому ринку праці. Сьогодні високорозвинені держави світу переконливо демонструють, наскільки важливою є система освіти для здійснення структурних перетворень та інноваційного розвитку. Освіта як феномен соціо-культурної реальності має величезні потенційні можливості щодо збереження та нагромадження знань, духовних цінностей і надбань національної культури, вона відіграє провідну роль в ідентифікації суспільства та є рушійною силою економічного розвитку будь-якої держави.

На наш погляд, передумовою успіху модернізаційних процесів в Україні є передусім інтеграція в європейський соціокультурний та науково-освітній простори. Сьогодні доводиться констатувати слабкий прогрес України на цьому шляху, тому потрібно оновити базові концепції розвитку в освітній та інформаційній сферах, прискорити вирішення нагальних питань у системі освіти, зокрема щодо недостатньої конвергенції наукових досліджень і вищої освіти, невідповідності існуючої мережі вищих навчальних закладів європейським вимогам. Європейська інтеграція є важливим складником процесу глобалізації сучасного світу та продовженням магістрального шляху модернізації західної цивілізації [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзінг Р. Європеїзація та інтеграція. Концепти дослідження. Уклад. М. Яхтенфукс, Б. Кохлер-Кох; пер. з нім. М. Яковлева. К. : Вид. дім «Кієво-Могилянська академія», 2007. С. 255–274.
2. Данилишин Б. Велика Європа неможлива без України. *Українське слово*. 2013. 2–8 жовт. (№ 40). С. 3
3. Еволюція європейського проекту та його інститутів. Європейський проект та Україна : монограф. / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський [та ін.]. К. : НІСД, 2012. С. 8–24.4. Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження : зб. матеріалів II Міжнарод. наук. конф. укр. асоціації дослідників освіти, 15 черв. 2018 р. 2018. 169 с.
5. Каракуц А. М. Основні виміри української євроінтеграції. *Гілея (науковий вісник)* : зб. наук. праць. К. : ВІР УАН, 2013. № 3. С. 785–789.

REFERENCES

1. Aising R. (2007). Evropeizasiya ta integraciya. Conzeptu doslidshenna. [Europeanisation and integration. Concepts of research]; comp. M. Jachtenfuchs, B. Kohler-Koch ; translated from German by M. Yakovleva. Kyiv : Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. P. 255-274. [in Ukrainian].
2. Danylyshyn B. (2013). Veluka Evropa nemoshliva bez Ukrainu. [Greater Europe is impossible without Ukraine]. *Ukrainian word*. 2-8 October (№ 40). P. 3. [in Ukrainian].
3. Evoluzia evropeiskogo proectu ta yogo institutive. Evropeiskiy proect ta Ukraina. [Evolution of the European project and its institutions. European project and Ukraine]: a monograph / A. Yermolaev, B. Parakhonsky et al. 2012. P. 8-24. [in Ukrainian].
4. Implementazia evropeiskih standartiv v ukrainski osvitni doslidshenna. [Implementation of European Standards in Ukrainian Educational Research]: Proceedings of the II International Scientific Conference of the Ukrainian Association of Educational Researchers, 15 June 2018. 169 p. [in Ukrainian].
5. Karakuts A. M. (2013). Osnovni vumiru ukrainskoї evrointegracij. [The main dimensions of Ukrainian European integration]. *Gilea (scientific herald)*: a collection of scientific papers. K. : VIR UAN, 2013. No. 3. P. 785-789. [in Ukrainian].

Karanfilova Olena Volodymyrivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the department of philosophy,
politology, psychology and law
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
4, Didrikhsona St., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5823-7006

EUROPEAN STUDIES AS A LEADING VECTOR OF THE MODERN EDUCATION SYSTEM

The article examines the state of the process of integration of the modern domestic education system into the European space and determines the role of European studies for the creation and dissemination of uniform standards of education, discusses some of the most urgent problems faced by researchers of educational policy of Ukraine.

The purpose of the research is to determine the main problems related to the development of European studies in the educational sector and to determine the priority directions for the promotion of Ukrainian education in the European space.

As a result of the study, the following conclusions were drawn: in the globalized world, domestic educational institutions today should increase educational achievements, preserve their identity and cultural values and traditions. The study of foreign experience in the development of educational areas should become a solid basis for the further process of reforming education, improving its quality, increasing attractiveness and competitiveness in the international arena. European Studies is an interdisciplinary science that explores various aspects of European history, politics, culture, economy and society.

Among the current problems that exist in modern European education, the following can be highlighted: insufficient integration with other disciplines, lack of uniform standards, challenges of intercultural communication and the growing problem of European identity.

Studying the specifics of the modern educational space, we can conclude that the objective process of information society development is based on the development of a person's personal potential. Therefore, the main trend in the development of educational systems at the end of the 21st century was the reorientation of the educational process to the formation of a developed personality, the creation of the most favorable conditions for the disclosure of all potential abilities of the individual and the formation of the potential for independent life activities in all social spheres.

A necessary condition for the success of modernization processes in Ukraine is, first of all, integration into the European socio-cultural, scientific and educational space. Today, we have to state that Ukraine's progress on this path is weak, therefore it is necessary to update the basic concepts of the development of the educational and information sphere, to speed up the solution of urgent issues in the education system, in particular, the insufficient convergence of scientific and higher education, the non-compliance of the existing network of higher education institutions with European requirements.

Key words: *European studies, educational system, European policy.*